

CZU: 343.337.5:343.211:340.5

DOI: 10.5281/zenodo.7366635

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU INFRAȚIUNEA DE ACTIVITATE A MERCENARILOR

SOROCEANU Igor,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

ORCID: 0000-0002-8719-0454

Illegal actions in the field of mercenaries, in the last period of time, have started to become more and more publicized. These wrongdoings are a violation of the rules of good coexistence – which in the end are liable to criminal liability. Therefore, we propose as a desideratum, to carry out a detailed analysis of this criminal phenomenon.

Thus, in the continuity of the scientific approach, we will highlight the essential landmarks of criminal liability for the activity of mercenaries. At the same time, the comparative aspect of the targeted crime with other similar regulations of other states will be analyzed, including the delimitation of the activity of mercenaries from other related illicit acts.

Keywords: mercenary, normative method, criminal liability, sanction, delimitation, comparison, etc.

Introducere. Conceptul de mercenar, a cunoscut o iluminare normativă în legislația Republicii Moldova la începutul deceniului trecut, odată cu adoptarea Codului penal nr.985 din 18.04.2002 și ulterior fiind publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.128-129 din 13.09.2002.

Astfel, la articolul 130 cu denumirea marginală *Mercenar* din limitele normative ale capitolului XIII cu titulatura *Înțelesul unor termeni sau expresii* al Legii penale menționate mai sus, legiuitorul oferă o explicație generică a subiectului supus analizei.

În condițiile date, „prin mercenar se înțelege persoana care activează pe teritoriul unui stat implicat într-un conflict armat sau în acțiuni militare, în scopul primirii unei recompense materiale, nefiind cetățean al acestui stat, neavând domiciliu permanent pe teritoriul acestuia și nefiind împuternicită cu executarea unor obligații oficiale” [2, art.130].

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării. La momentul actual, importanța și scopul de elaborare a prezentului demers științific, apare din intenția autorului de a releva în prim-plan aspectul

referitor la răspunderea penală pentru infrațiunea de activitate a mercenarilor. Totodată este și necesitatea stringentă de efectuare a unei analize ample referitor la esenței și rolul mercenarilor, în special la calitățile acestora

pe care trebuie să le întrunească în vederea obținerii acestui statut.

Materiale utilizate și metode aplicate. În procesul elaborării articolului științific ne-am ghidat de mai multe și diverse metode de cercetare științifică care au făcut posibilă investigarea corespunzătoare a subiectului titlului, dintre care putem enumera: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda sistemică, metoda istorică, precum și metoda comparativă.

Baza teoretico-juridică a demersului științific cuprinde materialul definitoriu precum ar fi cadrul juridic autohton și în mod prioritar cele internaționale, inclusiv și unele studii ale literaturii de specialitate – care direct sau indirect, abordează esența și conținutul subiectului supus cercetării.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. În Codul penal al Republicii Moldova, la etapa incipientă a Părții speciale a fost dislocat capitolul I cu denumirea generică *Infrațiuni contra păcii și securității omenirii, infrațiuni de război*, în limitele căruia este instituită răspunderea penală pentru subiectul infrațiuni de mercenar, care este parte nemijlocit la asemenea activități, indiferent de gradul său de implicare.

Așadar, articolul 141 din CPRM conține două variante-tipice de atragere la răspundere penală a subiectului faptei de mercenariat, acestea fiind următoarele:

1) participarea mercenarului într-un conflict armat sau la acțiuni militare – în condiționalitățile art.141 alin.(1) – Cod penal al Republicii Moldova din 2002. O asemenea faptă, se sancționează cu o pedeapsă de tipul închisorii, pe o perioadă de la 5 până la 15 ani;

2) angajarea, instruirea, finanțarea sau altă asigurare a mercenarilor, precum și folosirea lor într-un conflict armat sau în acțiuni militare – potrivit art.141 alin.(2) – Cod penal al Republicii Moldova din 2002. Pedepsa pentru o asemenea fărădelege, în perioada începutului deceniului trecut fiind identică cu cea prevăzută la art.141 alin.(1), adică subiectul respectivei variante-tipice, la fel fiind pasibil pedepsei închisorii pe o perioadă de la 5 până la 15 ani [2, art.141].

Ulterior, în anul 2005, atât art.130 cât și art.141 din CPRM au fost supuse unor modificări și ajustări prin intermediul Legii organice nr.282 *privind modificarea Codului penal al Republicii Moldova*.

În lumina noilor reglementări normative, articolul 130 din Legea penală a Republicii Moldova a căpătat următoarea structură: „prin mercenar se înțelege persoana care activează pe teritoriul unui stat implicat într-un conflict armat în

acțiuni militare sau în alte acțiuni violente orientate spre răsturnarea sau subminarea orânduirii constituționale a acestuia ori violarea integrității lui teritoriale, în scopul primirii unei recompense materiale, nefiind cetățean al acestui stat, neavând domiciliu permanent pe teritoriul acestuia și nefiind împuternicită cu executarea unor obligații oficiale”. Iar variatele-tipice ale răspunderi penale pentru personalitatea mercenarului în calitate de subiect al infrațiunii fiind „participarea mercenarului într-un conflict armat la acțiuni militare sau la alte acțiuni violente orientate spre răsturnarea sau subminarea orânduirii constituționale ori violarea integrității teritoriale a statului” și respectiv „angajarea, instruirea, finanțarea sau altă asigurare a mercenarilor, precum și folosirea lor într-un conflict armat în acțiuni militare sau în alte acțiuni violente orientate spre răsturnarea sau subminarea orânduirii constituționale ori violarea integrității teritoriale a statului” [4, pct.1-2]. La această etapă a armonizării Codului penal al Republicii Moldova, sistemul sancționator la acest aspect – nu a fost modificat. Adică, subiectul infrațiunii de la art.141, în ambele sale variante-tipice, va fi pasibil răspunderii penale cu pedeapsa închisorii pe o perioadă de la 5 până la 15 ani.

La 24 februarie 2009, a intrat în vigoare Legea organică nr.277 *pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova*. Prin intermediul acesteia, perioada de sancționare cu pedeapsa închisorii în cazul infrațiunii instituite la art.141 CPRM a fost redusă. Astfel, în sancțiunea alineatului (1), cuvintele „de la 5 la 15 ani” s-au înlocuit cu cuvintele „de la 3 la 7 ani”, iar în alineatului (2), cuvintele „de la 5 la 15 ani” s-au înlocuit cu cuvintele „de la 5 la 10 ani” [5, pct.26].

Actualmente, terminologia conceptului *mercenar* instituită în Legea penală a Republicii Moldova, cunoaște o nouă abordare.

Conform art.130 CPRM, „prin mercenar se înțelege persoana special recrutată, în țară sau în străinătate, pentru a lupta într-un conflict armat, care ia parte la operațiunile militare în vederea obținerii unui avantaj personal sau a unei remunerări promise de către o parte la conflict sau în numele acesteia, care nu este nici cetățean al părții la conflict, nici rezident pe teritoriul controlat de o parte la conflict, nu este membru al forțelor armate ale unei părți la conflict și nu a fost trimisă de către un stat, altul decât partea la conflict, în misiune oficială ca membru al forțelor armate ale statului respectiv” [3, art.130].

Cu toate că, în Legea penală a Republicii Moldova, conceptul de *mercenar* a cunoscut o tălmăcire și o primă-definire în anul 2002, odată cu adoptarea

Codului penal nr.985 din 18 martie, acest termen mult mai devreme a fost analizat și menționat în vizor de către popoarele europene, și nu numai.

Este notabil faptul că, la 10 iunie 1977 și-a intrat în drepturi ca o forță juridică, protocolul adițional nr.1 la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale.

În preambulul acestui act internațional, Înaltele părți contractante, proclamă dorința lor arzătoare de a vedea dominând pacea între popoare și consecvent reamintesc că orice stat are datoria de a se abține, în relațiile sale internaționale, de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea forței. La fel, Înaltele părți contractante, exprimă convingerea lor ca nici o dispoziție a protocol prenotat sau a convențiilor de la Geneva din 12 august 1949 nu poate fi interpretată ca legitimând sau autorizând vreun act de agresiune sau oricare altă folosire a forței. Totodată, aceste prevederi trebuie să fie pe deplin aplicate, în toate împrejurările, fără nici o diferențiere defavorabilă fondată pe natura sau originea conflictului armat sau pe cauzele susținute de părțile la conflict sau atribuite acestora [1].

Mai mult ca atât, în limitele acestui act internațional, Înaltele părți contractante au prevăzut expres și definirea terminologică a conceptului de *mercenar*.

Astfel, prin termenul *mercenar* se înțelege orice persoană:

a) care este special recrutată în țară sau în străinătate pentru a lupta într-un conflict armat;

b) care, în fapt, ia parte la ostilități;

c) care ia parte la ostilități în special în vederea obținerii unui avantaj personal și căreia îi este efectiv promisă, de către o parte la conflict sau în numele ei, o remunerație superioară aceleia promise sau plătite combatanților având un grad și o funcție analoage în forțele armate ale acestei părți;

d) care nu este nici resortisant al unei părți la conflict și nici rezident al teritoriului controlat de o parte la conflict;

e) care nu este membru al forțelor armate ale unei părți la conflict;

f) care nu a fost trimisă de către un stat, altul decât o parte la conflict, în misiune oficială ca membru al forțelor armate ale statului respectiv. Totodată, Înaltele părți contractante ale protocolul adițional nr.1 la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, au prevăzut și faptul că un mercenar nu are dreptul la statutul de combatant sau de prizonier de război [1, art.47].

Prin urmare, după cum am observat până la această etapă a analizei, răspunderea penală pentru infrațiunea de activitate a mercenarilor, conform legislației Republicii Moldova, are loc în temeiul prevederilor art.141 Cod penal.

Elementele descriptive comune cu modalitatea normativă a art.141 CPRM, o au și alte state, în special cele din Comunitatea Statelor Independente, deoarece toate la rândul lor, până a deveni independente au fost republici unionale a URSS-ului.

Așadar, în Codul penal al Federației Ruse, fapta de activitatea mercenarilor este incriminată la art.359 cu denumirea marginală *activitatea mercenarilor*. Duma de Stat a Federației Ruse, a prevăzut la art.359 răspunderea penală pentru două fapte care implică activități de mercenar, asemănătoare celor din Codul penal al Republicii Moldova [6, art.359].

Totodată, un regim și un model asemănător de incriminare a infrațiunii de activitatea mercenarilor cu cel al Republicii Moldova și cel al Federației Ruse este consacrat și în legislațiile penale al altor state din spațiul ex-sovietic, spre exemplu:

- 1) Republica Tadjichistan, articolul 401 [7, art.401];
- 2) Republica Turcmenistan, articolul 169 [8, art.169];
- 3) Republica Cazahstan, articolul 170 [9, art.170];
- 4) Republica Armenia, articolul 395 [10, art.395];
- 5) Georgia, articolul 410 [11, art.410].

Urmare a mențiunilor precitate, este meritoriul de menționat faptul că, obiectul juridic special al infrațiunii instituite la art.141 Cod penal al Republicii Moldova, îl reprezintă relațiile sociale privind securitatea comunității internaționale și pacea internațională. Având în vedere că mercenarii sunt recrutați deseori pentru destabilizarea situației într-un stat aparte, prin această infrațiune mai sunt puse în pericol și relațiile sociale privitoare la suveranitatea și integritatea teritorială a statului, securitatea lui, valori și relații care apar în calitate de obiect juridic secundar.

Latura obiectivă a infrațiunii se manifestă prin fapta prejudiciabilă exprimată în acțiune, și anume participarea mercenarului într-un conflict armat sau la acțiuni militare. Se are în vedere participarea nemijlocită a mercenarului la ostilități. Termenul de „conflict armat” în cadrul articolului 141 are același sens ca și în cazul celorlalte infrațiuni de război. Prin acțiuni militare înțelegem recurgerea părților aflate în conflict la forța armată. Alin.(2) al art.141 din CP al RM prevede răspunderea penală pentru angajarea, instruirea,

finanțarea sau altă asigurare a mercenarilor, precum și folosirea lor într-un conflict armat sau în acțiuni militare. Latura obiectivă în acest caz vizează acțiunile alternative, infrațiunea putând fi realizată prin săvârșirea oricărei acțiuni din cele indicate.

Faptele infracționale prevăzute la alin.(1) și (2) ale art.141 din CP al RM sunt formale și se consumă din momentul săvârșirii faptei de participare a mercenarului la conflict armat, fie de finanțare, instruire, angajare a mercenarilor.

Latura subiectivă a infrațiunii se exprimă prin intenție directă. Persoana conștientizează fie că participă într-un conflict armat contra unei recompense materiale, fie că angajează, instruește sau finanțează mercenarii, și dorește să comită aceste acțiuni. În cazul faptei prevăzute la alin.(1) al art.141 din CP al RM, latura subiectivă mai include și scopul obligatoriu – primirea unei recompense materiale.

Subiectul infrațiunii la alin.(1) al art.141 din CP al RM este un subiect special: persoana fizică responsabilă, care – la momentul comiterii faptei – a atins vârsta de 16 ani și care este mercenar.

În cazul faptei prevăzute la alin.(2) al art.141 din CP al RM, avem un subiect general, deoarece orice persoană poate angaja, instrui, finanța sau folosi mercenari într-un conflict armat [12, p.41-42].

La prima vedere, cunoscând deja mai în detaliu și elementele componente ale infrațiunii de activitatea mercenarilor, am putea presupune că ar fi identică cu fapta ilicită instituită la art.137 CPRM, cu titulatura *Infrațiuni de război împotriva persoanelor*, deoarece obiectul juridic secundar al acestor infracțiuni – este identic.

Dar, necăutând la acest fapt, variantele tipice ale modalităților normative instituite la art.141 și art.137 din Legea penală a Republicii Moldova, sunt diferite.

În lumina incriminatorie a art.137 din Codul penal al Republicii Moldova, întâlnim următoarele fapte tipice socialmente periculoase:

(1) Săvârșirea, în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, a uneia dintre următoarele fapte:

a) constrângerea, prin violență sau amenințare, a uneia sau mai multor persoane protejate în sensul Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor de război și al Protocolului adițional I din 8 iunie 1977 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, în special

bolnavii, răniții, naufragații, prizonierii de război și persoanele civile, la înrolare în forțele armate inamice;

b) constrângerea cetățenilor părții inamice să ia parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării lor, chiar dacă ei erau înrolați în forțele armate ale acestei părți inamice înainte de începerea conflictului armat;

c) menținerea ilegală în detenție sau întârzierea nejustificată a repatrierii uneia sau mai multor persoane protejate în sensul Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor de război și al Protocolului adițional I din 8 iunie 1977 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, în special bolnavii, răniții, naufragații, prizonierii de război și persoanele civile;

d) transferarea, în mod direct sau indirect, de către un agent al părții ocupante, a unei părți a populației civile căreia el îi aparține, în teritoriul ocupat, deportarea sau transferarea de către acesta în interiorul sau în afara teritoriului ocupat a întregii populații civile din acest teritoriu sau a unei părți a acesteia. Asemenea ilegalități se sancționează cu pedeapsa închisorii pe un termen de la 3 la 10 ani.

(2) Expunerea, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, a unei persoane protejate de dreptul internațional umanitar la un pericol de moarte sau de vătămare gravă a sănătății prin:

a) efectuarea experiențelor de orice fel, care nu sunt determinate de un tratament medical, terapeutic, spitalicesc, cu privire la care persoana nu a consimțit în mod voluntar, expres și prealabil și care nu sunt efectuate în interesul acesteia;

b) prelevarea de țesuturi sau organe în scopul transplantului, cu excepția prelevării de sânge sau piele efectuate în scop terapeutic în conformitate cu principiile medicale general recunoscute și cu consimțământul voluntar, expres și prealabil al persoanei;

c) supunerea la metode de tratament nerecunoscute medical, fără ca acestea să fie necesare pentru sănătatea persoanei și fără ca ea să fi consimțit în mod voluntar, expres și prealabil. Pedepsa pentru asemenea fărădelegi, este una de tipul închisorii de la 8 la 12 ani, cu privarea de dreptul de-a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani.

(3) Săvârșirea, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, împotriva uneia sau mai multor persoane protejate de dreptul

internațional umanitar a uneia dintre următoarele fapte:

a) cauzarea cu intenție de suferințe fizice sau psihice grave ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) aplicarea torturii sau supunerea la tratamente inumane ori degradante, precum și mutilarea;

c) violul, exploatarea sexuală, constrângerea la prostituție, detenția ilegală a unei femei rămasă gravidă în mod forțat, în scopul modificării compoziției etnice a unei populații, sterilizarea forțată sau orice altă acțiune violentă cu caracter sexual;

d) luarea de ostatici;

e) deportarea sau transferarea forțată, cu încălcarea regulilor generale de drept internațional, a unor persoane aflate în mod legal pe teritoriul unde are loc conflictul armat;

f) recrutarea și încorporarea copiilor care nu au împlinit vârsta de 18 ani în forțele armate naționale, precum și determinarea acestora, prin orice mijloace, să participe activ la operațiuni militare;

g) privarea de dreptul de a fi judecată de către o instanță legal constituită și imparțială, pronunțarea condamnării sau executarea acesteia fără respectarea unei proceduri legale și imparțiale, care să ofere garanțiile impuse de dreptul internațional. Răspunderea penală pentru aceste genuri tipice ale infrațiunii de război împotriva persoanelor este cu închisoare pe o perioadă de la 10 la 20 de ani.

(4) Săvârșirea, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, a omorului uneia sau mai multor persoane protejate de dreptul internațional umanitar se pedepsește cu închisoare de la 15 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață [3, art.137].

În conformitate cu prevederile art.52 alin.(1) CPRM, se consideră componentă a infrațiunii totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infrațiune concretă [3, art.52 alin.(1)]. Ceea ce ne determină să concluzionăm că, componenta de infrațiune – reprezintă în sine condiție esențială a răspunderii penale. Iar în baza răspunderii penale, apare și mecanismul juridic de aplicare a pedepsei față de subiectul infrațiunii.

Profesorul X. Ulianovschi menționează ideea că „pedepsa penală formează, sub aspect instituțional, cea de-a treia instituție fundamentală a dreptului penal, celelalte două fiind infrațiunea și răspunderea penală” [13, p.2].

La articolul 61 alin.(1) cu denumirea generică *Noțiunea și scopul pedepsei penale* din Codul penal al Republicii Moldova, pedeapsa penală este definită ca o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvârșit infracțiuni, cauzând anumite lipsuri și restricții drepturilor lor [3, art.61 alin.(1)].

Prin urmare, pedeapsa penală pentru activitatea mercenarilor în postura de participare nemijlocită a subiectului de drept într-un conflict armat, la acțiuni militare sau la alte acțiuni violente – este una de tipul închisorii de la 5 la 10 ani. Iar în situația de săvârșire a altor acțiuni ca părți componente a activității de mercenariat, precum ar fi angajarea, instruirea, finanțarea sau altă asigurare a mercenarilor, precum și folosirea lor într-un conflict armat, în acțiuni militare sau în alte acțiuni violente – se aplică o pedeapsă penală la fel sub forma închisorii pe o perioadă de la 10 la 15 ani.

Concluzie. În rezultatul analizei efectuate aferent subiectului supus cercetării, concluzionăm ferm că, în Legea penală a Republicii Moldova este prevăzut expres răspunderea penală pentru activitatea mercenarilor. Prin termenul de mercenar, înțelegem acea persoană care se încadrează conform prevederilor art.47 din Protocolul adițional nr.1 din 10 iunie 1977 la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale și evident, potrivit limitelor normative instituite la art.130 Cod penal al Republicii Moldova.

Totodată, este meritoriu de notat și faptul că, răspunderea pentru activitatea mercenarilor este incriminată și în legile altor state, precum ar fi: art.359 Cod penal al Federației Ruse, art.401 Cod penal al Republicii Tadjichistan, art.169 Cod penal al Republicii Turcmenistan, art.170 Cod penal al Republicii Cazahstan, art.395 Cod penal al Republicii Armenia, art.410 Cod penal al Georgiei, ș.a.

Consecvent cu aceasta, menționăm că, variantele-tipice ale infracțiunii de activitate a mercenarilor din art.141 CPRM sunt formale și pot fi considerate consumate din momentul săvârșirii acestei fărădelegi în realitatea obiectivă, atât alin.(1) cât și alin.(2) ale articolului precitat.

Referințe:

1. Protocol adițional nr.1 din 10 iunie 1977 la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale.

2. Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.128-129 din 13.09.2002.
3. Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.72-74 din 14.04.2009. Cod penal în vigoare cu ultimele modificări și completări din 21.12.2021, în baza Hotărârii Curții Constituționale nr.39 din 21.12.2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 335 alin.(1) din Codul penal (imprevizibilitatea expresiei „intereselor publice”), (sesizarea nr.172g/2021). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.325-333 din 31.12.2021.
4. Legea nr.282 din 10.11.2005 privind modificarea Codului penal al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.161-163 din 02.12.2005.
5. Legea nr.277 din 18.12.2008 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.41-44 din 24.02.2009.
6. Codul penal al Federației Ruse, adoptat de către Duma de Stat la 24.05.1996, cu ultimele modificări și completări din 27.12.2009.
7. Codul penal al Republicii Tadjichistan din 21.05.1998, cu ultimele modificări și completări din 03.07.2014.
8. Codul penal al Republicii Turcmenistan din 12.06.1997, cu ultimele modificări și completări din 09.11.2013.
9. Codul penal al Republicii Kazahstan din 21.05.1998, cu ultimele modificări și completări din 03.07.2014.
10. Codul penal al Republicii Armeniei din 29.04.2003.
11. Codul penal al Georgiei din 22.07.1999.
12. BRÎNZA, S., ULIANOVSKI, X., STATI, V. et al. Drept penal. Partea specială, Volumul II, Ediția a II-a, Chișinău, Editura Cartier, 2005. 804 p.
13. ULIANOVSKI, X. Reglementări în legislația penală a Republicii Moldova cu privire la pedeapsa penală, condițiile și modul de aplicare a ei în practica judiciară. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr. 9, p. 2-8.

